

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ПРЕЗИДЕНТИНИНГ
ФАРМОЙИШИ

РАСПОРЯЖЕНИЕ
ПРЕЗИДЕНТА
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

2019 йил „ 5 “ апрель № Ф-5464 „ “ 20 г.

**Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик қонунчилигини
такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида**

1995–1996 йилларда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси “ўтиш даври”нинг кенг кўламли ўзгаришларини фуқаролик-ҳуқуқий тартибга солишда муҳим роль ўйнади ва мамлакатда бозор иқтисодиётини ривожлантириш учун мустаҳкам ҳуқуқий замин яратишга имкон берди.

Шу билан бирга, Ўзбекистон Республикаси ривожланишининг янги босқичи иқтисодиётни янада либераллаштириш, иқтисодий муносабатларни тартибга солишда давлат иштирокини камайтириш, хусусий мулк кафолатларини ҳимоя қилишни кучайтириш, тадбиркорликнинг ривожланишини рағбатлантириш ва хорижий инвестицияларни фаол жалб этиш бўйича устувор вазифаларни белгилаб берди.

Реал бозор иқтисодиёти ва илғор халқаро стандартлар талабларига жавоб берадиган, тўғридан-тўғри амал қиладиган замонавий фуқаролик қонунчилигини шакллантирмасдан туриб ушбу вазифаларга эришиб бўлмайди.

Фуқаролик-ҳуқуқий тартибга солишнинг энг муҳим қоидаларини белгиловчи кодификация қилинган қонун ҳужжати бўлган Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси фуқаролик қонунчилиги ҳужжатлари тизимида марказий ўринни эгаллайди.

Иқтисодий ислохотларнинг амалга оширилиши бўйича ўтказилган таҳлил Фуқаролик кодексига, авваламбор, бозор ислохотларини янада чуқурлаштириш, қулай инвестиция ва ишбилармонлик муҳитини шакллантириш, халқаро рейтингларда мамлакат ўрнини яхшилашга салбий таъсир кўрсатувчи жиддий камчилик ва бўшлиқларни аниқлашга имкон берди.

Фуқаролик қонунчилигини бозор иқтисодиёти тамойиллари ва халқаро стандартларга мувофиқ модернизация қилиш, мамлакатимизда иқтисодий ислохотларни янада чуқурлаштириш ва бозор иқтисодиётини ривожлантириш учун замонавий фуқаролик-ҳуқуқий асос яратиш, шунингдек 2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида белгиланган вазифаларни бажариш мақсадида:

1. Қуйидагилар Ўзбекистон Республикаси фуқаролик қонунчилигини янада такомиллаштиришнинг асосий устувор йўналишлари этиб белгилансин:

фуқаролик қонунчилиги нормаларини тизимлаштириш ва унификация қилиш, уларнинг энг намунали хорижий амалиётлар билан уйғунлигини таъминлаш, шунингдек, ушбу соҳада илғор халқаро стандартларни имплементация қилиш;

хусусий мулкнинг дахлсизлиги кафолатларини таъминлайдиган, жисмоний ва юридик шахсларнинг, айниқса тадбиркорларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қиладиган самарали фуқаролик-ҳуқуқий механизмларни белгилаш;

оммавий ва фуқаролик ҳуқуқ нормаларини аниқ чегаралаш, иктисодиётни бошқаришда маъмурий-буйруқбозлик тамойилларига асосланган, ўз аҳамиятини йўқотган ва эскириб қолган қоидаларни чиқариб ташлаш;

давлат-хусусий шериклиги, кластерлик ишлаб чиқариши, электрон тижорат, крипто-валюта айланмаси, ер участкаларини хусусийлаштириш, улушли қурилиш ва бошқа замонавий фуқаролик-ҳуқуқий институтлар ва иктисодий муносабатлар шакллари ҳуқуқий тартибга солишни таъминлаш.

2. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик қонунчилигини такомиллаштириш конценцияси 1-иловага мувофиқ маъқуллансин.

3. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик қонунчилигини такомиллаштириш бўйича идоралараро комиссия (кейинги ўринларда – Идоралараро комиссия) ташкил этилсин ва унинг таркиби 2-иловага мувофиқ тасдиқлансин.

4. Идоралараро комиссия (Давлетов):

а) **икки ҳафта** муддатда фуқаролик ҳуқуқи соҳасидаги етакчи мутахассислар орасидан фуқаролик қонунчилигини такомиллаштириш бўйича ишчи гуруҳларни ташкил этсин ва уларнинг иш режаларини тасдиқласин;

б) **бир ой** муддатда янги таҳрирдаги Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси лойиҳасини ва фуқаролик қонунчилигини такомиллаштиришга қаратилган бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаб чиқиш фаолиятига халқаро ташкилотларнинг эксперт-техник ва молиявий кўмагини жалб этиш масаласи кўриб чиқилганини таъминласин;

в) **бир ой** муддатда фуқаролик ҳуқуқи соҳасидаги илғор хорижий тажрибани ўрганиш, жумладан хорижий давлатларга ташрифларни ташкил этишни, ваколатли органлар ва ташкилотлар вакиллари билан учрашувлар ўтказишни назарда тутувчи дастурни тасдиқласин;

г) **2020 йил 1 апрелга** қадар янги таҳрирдаги Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси ва фуқаролик қонунчилигини такомиллаштиришга қаратилган бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ўрнатилган тартибда Вазирлар Маҳкамасига киритсин;

д) фуқаролик қонунчилигини янада такомиллаштиришнинг йўналишларини, шу жумладан Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг янги таҳрирдаги лойиҳасини кенг муҳокама қилиш мақсадида илмий доиралар ва фуқаролик жамияти институтлари вакиллари ҳамда хорижий экспертларни жалб қилган ҳолда учрашувлар, семинарлар, давра суҳбатлари ва матбуот анижуманларининг ташкил этилишини таъминласин.

5. Идоралараро комиссия раҳбарига мазкур фармойишда белгиланган вазифаларни амалга оширишда вазирлик ва идоралар, республиканинг илмий ва таълим муассасалари, халқаро ташкилотлар мутахассислари, шунингдек маҳаллий ҳамда хорижий эксперт ва маслаҳатчиларни жалб қилиш ҳуқуқи берилсин.

6. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, масъул вазирлик ва идоралар ушбу фармойишда белгиланган вазифаларни самарали амалга ошириш учун зарур бўлган ташкилий ва амалий чоралар кўрилишини таъминласин.

7. Ушбу фармойишнинг ижросини назорат қилиш Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири А.Н. Арипов ва Ўзбекистон Республикаси Президенти маслаҳатчисининг биринчи ўринбосари Б.М. Мавлонов зиммасига юклансин.

**Ўзбекистон Республикаси
Президенти**

Ш. Мирзиёев

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик қонунчилигини тақомиллаштириш концепцияси

2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида иқтисодий либераллаштириш, иқтисодий муносабатларни тартибга солишда давлат иштирокини камайтириш, хусусий мулк қафолатлари ҳимоясини кучайтириш, тадбиркорлик ривожини рағбатлантириш ва хорижий инвестицияларни фаол жалб этиш бўйича биринчи даражали мақсад ва вазифалар белгиланган.

Кодификация қилинган қонун ҳисобланадиган ва фуқаролик-ҳуқуқий тартибга солишнинг энг муҳим қоидаларини белгиловчи Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси (кейинги ўринларда Фуқаролик кодекси деб юритилади) фуқаролик қонунчилиги ҳужжатлари тизимида марказий ўринни эгаллайди.

1995–1996 йилларда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси “ўтиш даври”нинг кенг қўламли ўзгаришларини фуқаролик-ҳуқуқий тартибга солишда муҳим роль ўйнади ва мамлакатда бозор иқтисодиётини ривожлантириш учун мустақкам ҳуқуқий замин яратишга имкон берди.

Шу билан бирга, ўтказилган таҳлил Фуқаролик кодексининг амалдаги таҳрири мамлакатда тез ривожланаётган иқтисодий муносабатлар талабларига ва фуқаролик ҳуқуқи соҳасидаги халқаро стандартларга етарли даражада жавоб бера олмаслигини кўрсатмоқда. Хусусан:

биринчидан, Фуқаролик кодексида эскирган ҳуқуқий институтлар, шунингдек бозор иқтисодиётига асосланган ривожланган давлатлар ҳуқуқий тизимида мавжуд бўлмаган юридик шахсларнинг ташкилий-ҳуқуқий шакли сақланиб қолган;

иккинчидан, “тижорат таваккалчилиги”, “хўжалик юритувчи субъектлар тенглиги”, “адолатли компенсация”, “шартномавий мажбуриятларни бажаришдан бош тортиш” каби анъанавий фуқаролик-ҳуқуқий институтлар мавжуд эмас;

учинчидан, замонавий бозор шароитларида талаб этиладиган фуқаролик-ҳуқуқий шартномалар ва муносабатларнинг алоҳида шакллари, шу жумладан, давлат-хусусий шериклиги, дилерлик шартномаси, улушли қурувчилик, кластер ишлаб чиқариш, электрон тижорат, крипто-валюта айланмаси, ер участкасини хусусийлаштириш ва бошқаларни тартибга солиш назарда тутилмаган;

тўртинчидан, Фуқаролик кодексида кўп миқдордаги ҳаволаки нормаларнинг (80 га яқин) мавжудлиги кодекснинг тўғридан-тўғри амал қилувчи ҳужжатга айланишига тўсқинлик қилмоқда ва унинг фуқаролик-ҳуқуқий муносабатларни тартибга солиш борасидаги мақомини пасайтирмоқда;

бешинчидан, бир-бирига ўхшаш ва бошқа ташкилий-ҳуқуқий шакллардаги қоидалар аралашмасидан ташкил топган юридик шахслар ташкилий-ҳуқуқий шаклларининг кўплиги (масалан, қонунчиликда хусусий корхона ва унитар корхона таркибига бошқа иштирокчиларнинг кириши назарда тутилмаганлиги, уларнинг инвестиция жалб қила олмасликларига сабаб бўлади);

олтинчидан, Фуқаролик кодексида фуқаролик ҳуқуқи институтларига тааллуқли бўлмаган оммавий ҳуқуқ нормалари, хусусий мулк ва шартномавий муносабатларига оид асосланмаган миқдордаги чекловлар мавжуд;

еттинчидан, Фуқаролик кодексида фуқаролик-ҳуқуқий муносабатларда ахборот-коммуникацион технологиялардан фойдаланиш масалаларини тартибга солувчи қоидалар деярли мавжуд эмас.

2017 – 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўрсатилган мақсад ва вазифаларга эришиш, шунингдек фуқаролик қонунчилигини бозор иқтисодиёти ва халқаро стандартлар талабларига мувофиқлаштириш мақсадида, қуйидаги асосий йўналишларни назарда тутувчи Ўзбекистон Республикаси фуқаролик қонунчилигини такомиллаштириш Концепцияси ишлаб чиқилди:

I. Фуқаролик қонунчилиги нормаларини унификация қилиш ва тизимлаштириш

1. Фуқаролик қонунчилигини унификация қилиш ва тизимлаштириш мақсадида уни инвентаризациядан ўтказиш, шунингдек халқаро стандартлар талабларига ва энг яхши хорижий амалиётларга мувофиқлаштириш.

2. Фуқаролик кодекси ва бошқа фуқаролик қонун ҳужжатларидаги атама ва тушунчаларнинг ҳуқуқий маъноларини уларни аниқ таърифлаш ва бир хилда қўллаш орқали такомиллаштириш.

3. Турлича шарҳланадиган ёки амалиётда қўлланилиши масаласида тушунтиришларни талаб қиладиган нормаларни чиқариб ташлаш ёки уларни такомиллаштириш.

4. Фуқаролик кодекси ва бошқа фуқаролик қонун ҳужжатларининг тўғридан-тўғри амал қилиши учун улардаги ҳаволаки нормаларни қисқартириш.

5. Фуқаролик-ҳуқуқий муносабатлари иштирокчиларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини самарали ҳимоя қилишга тўсқинлик қилувчи фуқаролик қонунчилигидаги ҳуқуқий бўшлиқлар ва коллизияларни бартараф этиш.

II. Асосий фуқаролик-ҳуқуқий институтларни такомиллаштириш

1. Жамият ва халқаро стандартларнинг ахлоқий принцип ва маънавий меъёрлари (“ҳалоллик”, “адолат”, “оқиллик” ва бошқа принциплар)ни инобатга олган ҳолда фуқаролик-ҳуқуқий муносабатларнинг амалдаги принципларни такомиллаштириш ва янгиларини жорий қилиш.

2. Кодексга фуқаролик қонунчилигининг муҳим тушунча ва институтларини белгилаш борасидаги асосий ҳужжат мақомини бериш мақсадида мавжуд тушунча (атама)ларни қайта кўриб чиқиш ва янгиларини киритиш.

3. Фуқаролик ҳуқуқи ва фуқаролик мажбуриятларини виждонан ва муносиб амалга оширишни таъминлашга қаратилган чора ва воситаларни такомиллаштириш.

4. Маънавий, моддий зарар ва зиёнларни ҳисоблаш тартибини жорий этиш йўли билан фуқаролик қонунчилигининг компенсаторлик функциясини кучайтириш.

5. Юридик шахсларнинг ташкилий-ҳуқуқий шаклларини оптималлаштириш, бир-биринга ўхшаш, шунингдек бозор муносабатларида оммалашмаган ташкилий-ҳуқуқий шаклларни тугатиш.

6. Ишончноманинг мажбурий ёзма шакли ва унинг амал қилиш муддатини чеклаш ва бошқаларни қайта кўриб чиққан ҳолда халқаро стандартларга мувофиқлаштириш орқали вакиллик институтини такомиллаштириш.

7. Мулкдор ҳуқуқларини кенгайтириш йўли билан ашёвий ҳуқуқлар институтини кучайтириш.

8. Мажбурият ҳуқуқини такомиллаштириш, жумладан мажбуриятларнинг вужудга келиш асосларининг тўлиқ рўйхатини аниқлаш ва мажбуриятдаги шахсларнинг ўзгариши масалаларини тартибга солувчи нормаларни модернизация қилиш.

9. Фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарлик институтини такомиллаштириш, жумладан, зарарни қоплашнинг адолатли тартибини таъминлаш.

10. Суғурта, жумладан ўзаро суғурталаш (мулкни ва бошқа мулкий манфаатларни ўзаролик асосида суғурта қилиш) институтининг ривожланиши учун ихтиёрий бадаллар инвестициясидан доимий даромад олишни назарда тутувчи шарт-шароитларни яратиш.

11. Эр-хотиннинг биргаликдаги васиятномаси ва мерос шартномасига оид қоидаларни киритиш, мерос қолдирувчи ва меросхўр кредиторларининг ҳимоясини кучайтириш, меросни қабул қилиб олиш муддатларини белгилаш йўли билан мерос ҳуқуқини такомиллаштириш.

12. Халқаро хусусий ҳуқуқ нормаларини қайта кўриб чиқиш, шу жумладан турли мамлакатлар ҳуқуқларини муқобил қўллаш принципини мустаҳкамлаш, мажбурият мазмунини тартибга солувчи ҳуқуққа ҳавола сифатида қўшимча муқобил қоллизион боғланишни қўллаш, қоллизион тартибга солишни назарда тутган шартномадан ташқари мажбуриятлар доирасини аниқлаш имкониятини кўриб чиқиш.

III. Бозор иқтисодиётини янада ривожлантириш ва хорижий инвестицияларни жалб этишнинг мустаҳкам ҳуқуқий асосларини шакллантириш

1. Мулк шаклларини белгилаш тартибини қайта кўриб чиқиш, ерга бўлган хусусий мулк ҳуқуқини ҳимоя қилиш механизмларини жорий этиш, шунингдек инсофли эгалловчи ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тартибини такомиллаштириш йўли билан хусусий мулк ҳимоясининг самарадорлигини ошириш.

2. Битимлар институтини такомиллаштириш, жумладан битимларни мажбурий давлат рўйхатидан ўтказиш ва нотариал тасдиқлашни, битимни ҳақиқий эмас деб топиш асослари ва ҳолатларини аниқлаштиришни назарда тутувчи нормаларни қайта кўриб чиқиш.

3. Шартномавий-ҳуқуқий муносабатларнинг сифат жиҳатдан янги механизмларини жорий қилиш, шу жумладан шартнома турларини оптималлаштириш, дастлабки шартнома институтини ривожлантириш, шартнома тузиш эркинлигини кенгайтириш, шартномавий муносабатларнинг барқарорлигини таъминлаш, шартномавий муносабатларда ахборот-коммуникацион технологиялардан фойдаланишни тартибга солиш.

4. Корпоратив муносабатларни фуқаролик кодексининг тартибга солиш предмети доирасига киритиш, жумладан, оммавий акциядорлик жамиятлари фаолиятининг ўзига хосликларини белгилаш, корпоратив ҳужжат кучига эга ва учинчи шахслар учун мажбурий бўлган “корпоратив шартнома”ни жорий қилиш, тенг акциялар пакети эгалари жамият фаолиятини издан чиқарганида корпоратив танглик вазиятидан чиқиб кетиш механизмларини белгилаш.

5. Кредитор ва қарздорлар ҳуқуқларининг ишончли кафолатларини таъминлаш, шу жумладан қайта ташкил этиладиган юридик шахслар кредиторлари ҳуқуқларининг реал кафолатлари рўйхатини ва улар амал қилишининг ҳуқуқий механизмларини белгилаш, мажбуриятларни бажариш институтини қайта кўриб чиқиш, шунингдек кредитор талабларини қаноатлантириш кетма-кетлигини аниқ белгилаш.

6. Ўзбекистон Республикасидаги хорижий тижорат ташкилотлари филиалларининг ҳуқуқий мақомини кучайтириш ва ҳуқуқларини кенгайтириш.

IV. Замонавий шароитларда талаб юқори бўлган фуқаролик-ҳуқуқий муносабатларни тартибга солишнинг инновацион шакллари ва таомилларини жорий этиш

1. Фуқаролик-ҳуқуқий муносабатларда ахборот-коммуникация технологияларни қўллашнинг ҳуқуқий асосларини шакллантириш, хусусан, крипто-активлар, шу жумладан майнинг айланмасини ривожлантириш, шахси кўрсатилмаган маълумотларнинг сезиларли массивларини («big data») йиғиш ва қайта ншлашни ҳуқуқий тартибга солиш, электрон тижоратдан фойдаланиш, электрон майдончалар орқали харидларни амалга ошириш бўйича имкониятларни кенгайтириш.

2. Исталган манфаатдор шахсларга нштирок этиш ҳуқуқи тақдим этилган ҳолда юридик шахслар фаолияти билан боғлиқ қарорлар бўйича жамоавий низолашиш тартибини такомиллаштириш. Юридик шахс директорининг фидуциар мажбуриятлари институтини киритиш.

3. Гаров муносабатлари ҳақидаги нормаларни ривожлантириш, жумладан таъминлаш чораларини расмийлаштириш тартибини соддалаштириш, ҳамкорликда гаровни олувчилар, гаров агенти, факультатив ва муқобил мажбуриятлар институтларини киритиш, йўл қўйиладиган макбул таъминловчи активларнинг аниқ тоифасини мустаҳкамлаш.

4. Эркин иктисодий зоналар ҳудудида ва Ўзбекистон Республикасининг бошқа алоҳида ҳудудларида хорижий ҳуқуқнинг экстерриториал қўлланилиши тартибини киритиш.

5. Шахслар тасвири, уларнинг шахсий номулкий ҳуқуқлари ва бошқа номоддий манфаатларининг ишончли фуқаролик-ҳуқуқий ҳимоя қилинишини таъминлаш.

V. Концепциянинг амалга оширилишидан кутилаётган натижалар

Фуқаролик қонунчилигининг такомиллаштирилиши, жумладан Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг янги таҳрирда ишлаб чиқилиши ва қабул қилиниши қуйидагиларга имкон беради:

иқтисодиётни янада либераллаштиришнинг ҳуқуқий асосларини яратиш;

иқтисодиётда давлатнинг иштирокини қисқартириш;

мулкдорлар ҳуқуқлари ҳимоясининг кучайтирилиши ва иқтисодиётда хусусий мулкнинг устувор ролини таъминлаш;

ишбилармонлик муҳитини ва инвестицион иқлимни яхшилаш;

мамлакатнинг халқаро рейтинглардаги ўрнини ошириш;

2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида белгиланган бошқа вазифаларни ҳал қилиш.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг
2019 йил 5 апрелдаги Ф-5464-сонли фармойишига
2-илова

**Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик қонунчилигини такомиллаштириш
бўйича Идоралараро комиссия
ТАРКИБИ**

1. Р.К. Давлетов – Ўзбекистон Республикаси адлия вазири, *Идоралараро комиссия раҳбари*
2. М.Х. Раҳманкулов – Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Стратегик ва минтақалараро тадқиқотлар институти директорининг биринчи ўринбосари, *Идоралараро комиссия раҳбарининг ўринбосари*
3. Ш.Ф. Озодзода – Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрациясининг масъул ходими
4. А.Х. Саидов – Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий маркази директори
5. Н.Д. Тойчиев – Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси аппарати бошқарувчисининг ўринбосари
6. Н.С. Жўраев – Ўзбекистон Республикаси Давлат активларини бошқариш агентлиги директори
7. Е.С. Канъязов – Ўзбекистон Республикаси адлия вазири ўринбосари – Тошкент давлат юридик университети ректори
8. Х.И.Исоқов – Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби директори
9. Р.Р. Хақимов – Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги Қонунчилик муаммолари ва парламент тадқиқотлари институти директори
10. У.Ш. Холов – Фуқаролик ишлари бўйича Тошкент шаҳар суди раиси
11. О. Окюлов – Тошкент давлат юридик университетининг профессори
12. Ш.М. Асьянов – Ҳуқуқий муаммолар тадқиқоти маркази директори
13. Р. Книппер – Германиянинг Бремен университети профессори

Изоҳ: Идоралараро комиссия аъзолари бошқа ишга ўтган тақдирда, унинг таркибига ушбу лавозимларга янгидан тайинланган ёки зиммасига тегишли функцияларни бажариш юклатилган шахслар киритилади.

